

Stanowisko Regionalnej Rady Ochrony Przyrody
w sprawie ochrony zasobów wodnych i ekosystemów zależnych od wód

Postępująca zmiana klimatu oraz nasilająca się antropopresja prowadzą do pogłębienia kryzysu wodnego. Szczególny niepokój budzi narastający deficyt wody, który w coraz większym stopniu wpływa na środowisko przyrodnicze, funkcjonowanie ekosystemów, kondycję gospodarki oraz bezpieczeństwo społeczne. Ma to szczególnie znaczenie dla obszarów chronionych województwa podlaskiego, w tym parków narodowych Biebrzańskiego, Narwiańskiego i Wigierskiego, których funkcjonowanie opiera się o zasoby wodne.

W Polsce północno-wschodniej od lat obserwuje się pogarszanie bilansu wodnego, obniżanie poziomu wód gruntowych, okresowe wysychanie zbiorników wodnych i cieków, a także postępującą degradację siedlisk zależnych od wód, które prowadzą do osłabienia odporności ekosystemów oraz utraty różnorodności biologicznej.

Szczególnie zagrożone są ekosystemy wodne i wodno-błotne, które pełnią liczne funkcje przyrodnicze, produkcyjne, klimatyczne i hydrologiczne. Ich regulacja, przekształcanie, osuszanie oraz nadmierna eksploatacja stoją w sprzeczności z celami Ramowej Dyrektywy Wodnej (2000/60/WE), Strategii UE na rzecz różnorodności biologicznej 2030 oraz tzw. Dyrektywy ptasiej (dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa - wcześniej dyrektywa Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa) i siedliskowej (dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory), które zakładają osiągnięcie dobrego stanu wód oraz właściwego stanu zachowania siedlisk i gatunków od nich zależnych. Do odbudowy zdegradowanych ekosystemów, w tym ekosystemów wodnych i zależnych od wód, zobowiązuje nas również rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie odbudowy zasobów przyrodniczych (tzw. Nature Restoration Law), które weszło w życie 18 sierpnia 2024 roku.

Jako Regionalna Rada Ochrony Przyrody podkreślamy pilną potrzebę opracowania i wdrożenia spójnej i długofalowej polityki wodnej Państwa, zgodnej z kierunkami wyznaczonymi przez Ramową Dyrektywę Wodną, Krajowy plan adaptacji do zmian klimatu i Nature Restoration Law. Polityka ta powinna opierać się na podejściu ekosystemowym, traktować wodę jako dobro wspólne o znaczeniu strategicznym oraz łączyć cele ochrony przyrody z planowaniem przestrzennym, rolnictwem, leśnictwem i rozwojem infrastruktury, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju określoną w Konstytucji RP. Należy podkreślić, że renaturyzacja ekosystemów zależnych od wód może być ważnym elementem poprawy bezpieczeństwa Państwa, zwłaszcza na terenach przygranicznych.

Skuteczna ochrona zasobów wodnych wymaga współdziałania administracji rządowej i samorządowej wszystkich szczebli, w tym organów odpowiedzialnych za realizację planów gospodarowania wodami oraz programów przeciwdziałania skutkom suszy, a także instytucji zajmujących się ochroną środowiska, planowaniem przestrzennym i zarządzaniem kryzysowym. W proces ten niezbędne jest również włączenie środowisk naukowych, organizacji pozarządowych i społeczeństwa, zgodnie z zasadą partycypacji społecznej, przy

poszanowaniu przepisów dotyczących udostępniania gruntów przez zarządzających i właścicieli terenu.

W związku z tym apelujemy o:

- nadanie ochronie zasobów wodnych rangi priorytetowej w polityce Państwa;
- przyspieszenie działań prowadzących do ochrony oraz rozwoju krajobrazowej retencji wody poprzez renaturyzację cieków i odtwarzanie mokradeł oraz przez skuteczne zmniejszenie odpływu wód odprowadzanych przez rowy na gruntach Skarbu Państwa;
- zaniechanie tworzenia nowych sztucznych zbiorników wodnych zasilanych wodami rzek i cieków, które nie przepływają bezpośrednio przez czaszę zbiornika;
- ograniczenie do niezbędnego minimum działań pogłębiających deficyt wody, w tym prac utrzymaniowych polegających na przyspieszaniu spływu wód ze zlewni melioracji odwadniających oraz uszczelniania powierzchni na obszarach zurbanizowanych;
- konsultowanie warunków udziału w konkursach renaturyzacyjnych cieków i mokradeł z przedstawicielami środowisk naukowych zajmujących się ochroną przyrody oraz z potencjalnymi beneficjentami;
- optymalne wykorzystanie dostępnych narzędzi finansowych służących poprawie bilansu wodnego poprzez dostosowanie treści programów grantowych/ konkursów do potrzeb i możliwości beneficjentów;
- zaniechanie finansowania projektów pozornie służących retencji, natomiast w rzeczywistości pogarszających stan zasobów wodnych, jak np. wielkopowierzchniowe stawy;
- rejestrację wszystkich ujęć i wielkości poboru wód podziemnych;
- wzmocnienie mechanizmów prawnych i finansowych wspierających ochronę ekosystemów i zasobów wodnych, w tym skuteczne wdrażanie przepisów Prawa wodnego i ustawy o ochronie przyrody;
- działania czynnej ochrony zasobów wodnych muszą być realizowane wspólnie z właścicielami i/lub zarządcami gruntu, zgodnie z przepisami dotyczącymi udostępniania terenu, odpowiedzialnością oraz na podstawie specjalistycznych analiz i ekspertyz;
- intensyfikację działań edukacyjnych i promocję odpowiedzialnego gospodarowania zasobami wodnymi.

Tylko skoordynowane, długofalowe działania - oparte na wiedzy naukowej, wypracowanych dotychczas dobrych praktykach, dialogu społecznym oraz współodpowiedzialności wszystkich uczestników życia publicznego, mogą zapewnić skuteczną ochronę zasobów wodnych oraz trwałość ekosystemów zależnych od wód w obliczu postępującego kryzysu wodnego.

Przewodniczący
Regionalnej Rady Ochrony Przyrody

prof. dr hab. Piotr Banaszuk